

Les entrevistes sociolingüístiques repetides al llarg dels anys: dos casos d'italians a Catalunya i la seva història conversacional

*Sociolinguistic interviews repeated over the years:
Two cases of Italians in Catalonia and their conversational history*

Rosa Maria TORRENS GUERRINI
Universitat de Barcelona

Data de recepció: 10 de juny de 2019
Data d'acceptació: 4 de setembre de 2019

RESUM

El present article té com a objectiu demostrar la importància de realitzar estudis de tipus qualitatiu aprofundit, posant d'exemple dos estudis de cas repetits al llarg dels anys. Es vol mostrar com els italians de Catalunya descriuen, a partir de diferents fases analítiques, els factors de què pot dependre l'ús de la llengua catalana al llarg del temps, juntament amb les actituds i la preferència lingüística que tenen. Amb aquesta finalitat, es presenten estudis anteriors i actuals i es descriuen de manera detallada la metodologia i el tipus d'anàlisi de les dades. Així mateix, s'introdueixen i es mostren amb exemples alguns elements lingüístics formals i de contingut que es repeteixen en el temps, i els conceptes específics que els relacionen —com ara *estructura identitària* i *història conversacional*.

PARAULES CLAU: italians, usos lingüístics, història conversacional, estructura identitària.

ABSTRACT

The objective of this study is to demonstrate the importance of conducting in-depth qualitative studies, giving the example of two case studies repeated over the years. The aim is to show, for the Italians of Catalonia, how we come to describe – from different analytical stages – the factors that the use of the Catalan language may depend upon over time, along with their attitudes and linguistic preference. For this purpose, previous and current studies are presented and the methodology and type of analysis of the data are described in detail, introducing and describing with examples some formal and content linguistic elements that are repeated over time, as well as specific concepts that relate them, such as *identity structure* and *conversational history*.

KEYWORDS: Italians, language use, conversational history, identity structure.

1. INTRODUCCIÓ

Catalunya, per les seves característiques geogràfiques i econòmiques, ha atret immigrants almenys des de principis del segle xx. Els moviments de població més estructurals provenen de la resta d'Espanya, durant la dècada dels seixanta; i, des dels noranta, es produeix una nova immigració, procedent principalment de països no comunitaris i de l'Europa de l'Est, de manera que, en menys d'una dècada, més d'un milió de persones d'origen estranger van arribar a Catalunya. Aquests nous habitants es van anomenar *nouvinguts*. Ens els últims anys s'ha afegit a les característiques geogràfiques, econòmiques i demogràfiques de Catalunya un altre aspecte, que podria influir d'alguna manera en els moviments de població i afectar-ne la integració. Ens situem en un moment històric en què les reivindicacions nacionals són explícites i tenen un ressò internacional important, reivindicacions d'un territori indissociable de la seva llengua (Querol *et al.*, 2009).

Com sabem, les identitats de pertinença, que poden influir en la manera de relacionar-se dels grups socials, són complexes i s'articulen, per exemple, segons el lloc de naixement i l'origen dels pares (Medina *et al.*, 2009: 25). Un altre element determinant és la llengua d'ús habitual; així, hi ha estudis que demostren que els individus que parlen habitualment el català a casa se senten més catalans que espanyols (Medina *et al.*, 2009: 27; Querol *et al.*, 2009: 167). Atès que es tracta d'un col·lectiu molt complex, que inclou els ciutadans europeus provinents de l'anomenada *Europa dels Quinze*, com ara els italians, caldrà estudiar-lo separatament dels altres tipus de migracions històriques. A més, hem de considerar que la identitat dels nouvinguts —com es podia esperar— és difícil d'identificar, perquè normalment prefereixen no expressar-la (Medina *et al.*, 2009: 26). Pel que fa al coneixement de la llengua catalana, els estudis recents d'integració de la població immigrada indiquen que és bastant bo, però també admeten el perill que es creï una certa animadversió pel fet de demanar-ne el coneixement per a obtenir el certificat d'acolliment (Pinyol-Jiménez, coord., 2016: 111).

2. CONTEXT: ELS ITALIANS A CATALUNYA

2.1. Dades estadístiques dels italians a Catalunya

En general, podem dir que fins a l'acabament dels anys seixanta del segle xx la comunitat italiana a l'estranger es podia enquadrar en els grans fluxos mundials de migració per motius econòmics. A partir de la dècada dels setanta i fins als noranta, els fluxos disminueixen moltíssim i corresponen a un tipus de migració entre països que tenen el mateix prestigi; de tipus temporal, amb intenció de retorn i amb l'objectiu de millorar econòmicament (Dittmar i Sobrero, 1990: 195). Avui, a causa de la crisi econòmica d'aquesta darrera dècada, els italians, com també els espanyols i els catalans, han començat a emigrar una altra vegada. Són principalment llicenciats, que se'n van per motius de feina o d'estudi (Cucchiariato, 2010).

Tenint en compte el padró municipal d'habitants, el primer dia de 2018 la població estrangera, segons el lloc d'origen geogràfic —que coincideix amb la ciutadania—, es distribuïa de la manera següent: el Marroc (211.192, el 19,5 %), Romania (84.177, el 8,24 %), la Xina (59.380, el 5,5 %), Itàlia (55.823, el 5,16 %).¹ Els italians procedents d'Itàlia són la quarta comunitat més gran. Respecte a la resta d'Espanya, Catalunya és la comunitat autònoma on hi ha el nombre més alt d'habitants amb nacionalitat italiana. Ara sabem que aquesta dada reflecteix en part la gran quantitat de descendents d'italians emigrats a l'Amèrica del Sud.²

2.2. *Els italians i el grau d'integració declarat*

Si observem el grau d'integració que declara la població italiana a Espanya, segons Tirabassi i Del Pra' (2014: 102), només el 37,5 % se sent completament integrat i un 31,3 % se sent molt integrat. Pel que fa a Catalunya, els autors de l'estudi ens han informat en comunicació privada de les dades següents, per a quaranta-sis informants, gairebé tots de Barcelona: el 58 % es declaren del tot o molt integrats socialment, un 15 % a mitges i un 9 % gens. El 47 % es consideren completament o molt integrats culturalment, un 28 % a mitges i un 4 % poc integrats. Es consideren totalment o molt integrats econòmicament el 38 %, a mitges un 11 % i poc o gens integrats un 14,5 %.

2.3. *Els italians i la seva relació amb el català*

Pel que fa al grau d'integració declarat de la població italiana, podem considerar la seva relació amb el català. Durant els anys anteriors, hem obtingut dades principalment qualitatives,³ procedents de contextos diferents: joves sense fills (Torrens, 2001),

1. Per a consultar dades estadístiques més detallades sobre els italians, remetem a Torrens (2018) i Torrens-Guerrini (2019).

2. Respecte a les dades estatals, segons l'Institut Nacional d'Estadística (INE) d'Espanya, el primer dia de 2018 a Espanya hi havia 206.066 italians, dels quals nascuts a Itàlia, 125.297.

3. Entre els anys noranta i el 2016, hem obtingut dades qualitatives d'un total de trenta-sis famílies i cinquanta-tres informants en relació amb un projecte CICYT durant els anys noranta (SEC96-0627), la tesi doctoral i diferents projectes de recerca nacionals posteriors. El detall dels informants és el següent: *a*) deu informants (la major part, sense fills), dels quals s'obtingueren vint-i-vuit entrevistes i enregistraments a casa; *b*) per a la tesi doctoral, vint-i-un informants de sis famílies, amb un total de vint-i-set entrevistes a pares i fills; *c*) per al projecte Evotranling, tretze informants (principalment les mares) d'un total de deu famílies; *d*) per al projecte Globlinmed, deu informants de sis famílies. Pel que fa als projectes nacionals, les dades són aquestes: projecte Evotranling HUM2006-04395/FILO, finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia (Pla Nacional R+D+I 2005-2006), durant el període 2006-2009; projecte Globlinmed FFI 2012-35502, finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia (Pla Nacional R+D+I 2012), durant el període 2012-2015. Actualment estem en procés d'obtenir les entrevistes del projecte EVOGEN, «La evolución (inter)generacional de las bilingüalizaciones: contextos, mantenimiento, sustitución» (FFI2015-64459-P), concedit pel Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat (2016-2019).

parelles d'italians amb fills o bé en parella mixta que porten els fills a l'escola italiana, o bé a l'escola catalana (Torrens *et al.*, 2010; Torrens, 2006, 2011 i 2018; Torrens-Guerrini, 2019). Hem pogut concloure que existirien almenys dos casos diferents segons el tipus de parella.⁴ En primer lloc, a les famílies en què els dos pares són italians, els pares no solen utilitzar el català en cap àmbit, i entre ells parlen italià, mentre que els fills usen molt poc el català, només amb alguns amics i dins de l'escola.⁵ Entre pares i fills, fan servir gairebé sempre l'italià, amb possibilitat de barrejar, molt ocasionalment, el castellà. En segon lloc, a les parelles mixtes italià i català,⁶ els pares solen parlar entre ells només castellà o només italià. Es presenten alguns casos d'ús combinat castellà-italià, o bé castellà-italià-català o, finalment, italià-català. Això pot dependre: *a*) de si el pare o mare italià ha après el català de seguida en arribar a Catalunya; *b*) de la competència del pare o mare català en llengua italiana; *c*) de la ideologia lingüística envers el català, més o menys positiva, per part del pare o mare italià; *d*) de la seva habilitat declarada per a aprendre llengües; *e*) del grau de bilingüisme familiar català-castellà a la família d'origen per part del pare o mare català, i *f*) del fet que el progenitor català tingui o no uns límits etnolingüístics catalans clars, i que el català sigui o no la seva llengua d'ús habitual. D'altra banda, normalment el pare o la mare italià —en la major part de les famílies en què el fill va a l'escola catalana— utilitza el català habitualment almenys en algun context fora de casa, tot i que hi hauria variacions segons la ideologia lingüística, més o menys positiva, envers el català, i el seu grau d'habilitat declarat per a aprendre llengües estrangeres. En cas que aquests dos últims factors siguin desfavorables, el progenitor italià pot no arribar a utilitzar mai el català. La transmissió lingüística intergeneracional d'italià i català sol produir-se sempre.

Quant als italians sense parella, depèn molt de les primeres persones que coneixen abans i després del trasllat, així com de les creences respecte a l'ús del català a Catalunya abans d'arribar, i de les primeres experiències lingüístiques. També depèn de si quan venen a Catalunya coneixen el castellà o bé cap de les dues llengües. En general, però, la tendència és aprendre primer el castellà, i, després, només si hi ha un entorn favorable (com ara molts amics, o una parella amb límits etnolingüístics catalans clars) o bé la necessitat d'aprendre el català per qüestions de feina, se n'afavoreix l'aprenentatge (independentment que s'utilitzi). Pel que fa als italians en parella mixta italià i català sense fills, normalment els pares parlen castellà entre ells, amb possibles combinacions amb l'italià. La presència del català en combinació o no amb el castellà dins de la parella és minsa.

4. Naturalment, per a tots tres casos hi hauria variacions depenent de la història de vida; per exemple, en famílies en què la socialització primària dels fills s'ha portat a terme a Itàlia o a d'altres països, els fills parlarien habitualment l'italià o d'altres llengües entre ells, i passaria el mateix en el cas dels pares.

5. Els entrevistats, de l'escola italiana, gairebé no tenen amics de llengua catalana. Només tenen l'oportunitat de parlar català a l'hora del pati, i únicament amb els companys que provenen de famílies cent per cent catalanoparlants.

6. Entès com un conjuge nascut a Catalunya, fill de dos catalans o de parella castellà-català.

3. METODOLOGIA I OBJECTIUS

3.1. Metodologia

En relació amb les preferències i els usos lingüístics de la població immigrada, un dels àmbits d'estudi a Catalunya i als territoris de llengua catalana és, des de fa uns quants anys, el de les famílies mixtes català-castellà (entre d'altres, Vila, 1993; Melià i Villaverde, 2008; Boix-Fuster, 2009; Forner, 2009; Boix-Fuster i Torrens, 2011) i català-estranger (entre d'altres, Torrens, 2006; Fukuda, 2014 i 2017; Bernat, 2017; Bernat i Torrens, 2018; Boix-Fuster i Paradís, 2015). Aquests estudis se solen centrar a concretar els usos lingüístics, la transmissió lingüística intergeneracional i els factors determinants. Això es fa a partir d'estudis quantitius i qualitius. D'entre els qualitius, la recollida de dades mitjançant entrevistes sociolingüístiques semidirigides és un dels mètodes més validats (Hammer i Wildavsky, 1990; Bres, 1999).

Atesa la complexitat actual a Catalunya, esmentada en la introducció, creiem que aquest instrument és el més adequat. Existeix la possibilitat d'establir comparacions entre dades diferents, especialment quan l'entrevista consta d'una part individual per a cada cònjuge i després d'una part conjunta, i quan es demana emplenar un qüestionari previ a l'entrevista. D'altra banda, quan l'entrevista es fa a casa també és possible confirmar els usos declarats. Així, alguns dels factors que semblen determinar els usos lingüístics i la transmissió lingüística intergeneracional, o bé la preferència lingüística, es poden fer palesos en la forma i en el contingut del discurs gràcies a la manera com l'analista els pot arribar a entrellaçar (Torrens, 2006, 2011 i 2018; Torrens-Guerini, 2019). Per tant, hem presentat alguns estudis de cas, descrivint les respostes a les preguntes del guió i els fenòmens lingüístics interrelacionats amb el contingut, com ara els canvis de llengua, i molts d'altres (Torrens, 2011). Aquí, per contra, presentem aquests fenòmens només parcialment, i ens concentrem per primera vegada en l'estructura identitària i la història lingüística de dos casos concrets. Descriurem i desenvoluparem millor aquests conceptes en les seccions següents. També veurem alguns blocs temàtics carregats de significat per l'alta concentració d'elements identitàris, de vegades com a resposta a una pregunta concreta (apartat 5.3).

3.2. Objectius

El fet d'haver recollit dades des de fa temps ens ha permès entrevistar diferents cops alguns dels informants, i afegir-hi així un altre nivell de complexitat.⁷ Hem pogut copsar la utilitat d'aprofundir en estudis de cas al llarg del temps: permeten entendre possibles dinàmiques de canvi, que poden dependre de factors com ara el naixement dels fills o que tot just comencin a parlar. Justament, ens interessa no només

7. Aquesta complexitat s'expressa en els canvis que es manifesten en relació amb les seves identitats ètniques i lingüístiques, així com en els usos, les actituds i la competència declarada.

saber què fan, sinó també qui són, com evolucionen o es mantenen les seves identitats al llarg del temps, de què pot dependre això i, de retruc, com pot influir en els usos, les actituds i les preferències envers la llengua. Tenim resultats concrets, que hem introduït a l'apartat 2.3, però en aquest estudi, de caire més metodològic, ens centrarem només en dos estudis de cas al llarg del temps.

Per a poder descriure aquestes identitats, cal una transcripció acurada de les entrevistes sociolingüístiques i, després, una anàlisi específica tant de la forma com del contingut (Torrens, 2006, 2011 i 2018; Torrens-Guerrini, 2019). En aquest estudi, la nostra intenció és poder analitzar amb més detall com els diferents elements formals i de contingut s'expressen en les anomenades *estructura identitària* i *estructura identitària sintètica* (Torrens, 2006), i com aquestes estructures, quan s'entrevista el mateix informant més d'una vegada, s'expressen mitjançant l'estudi de la història conversacional (Golopentia, 1985, 1987 i 1988). L'estructura identitària és el resultat de l'anàlisi dels torns de paraula de cada entrevista en l'ordre exacte d'aparició; dels elements identitaris formals i de contingut i la relació entre ells, i de la seva quantificació. L'estructura identitària s'expressa en un text descriptiu (apartats 4.1 i 5.2) que després pren la forma d'una estructura sintètica (apartat 5.1). Entre els instruments per a entrelaçar la forma i el contingut, hi ha els «elements lingüístics amb un alt poder interpretatiu» (Torrens, 2006). En aquest treball varem realitzar un estudi aprofundit de la interrelació entre elements identitaris formals i de contingut per a poder establir l'estructura identitària dels informants. Aquests elements són, per exemple: *a)* els estereotips; *b)* els temes marcats, que, val a dir, són els temes que introdueix l'entrevistat per iniciativa pròpia, i la seva extensió; *c)* les narracions espontànies, que serien un tipus de tema marcat; *d)* les intrusions a l'entrevista per part de l'altre cònjuge; *e)* alguns elements polifònics com ara citacions o el rol de portaveu,⁸ i *f)* estratègies en què apareix la identitat social usada com a instrument.⁹ De tots aquests elements, alguns tenen una rellevància especial i són «d'un alt poder interpretatiu»: la identitat social utilitzada com a instrument i la narració espontània. D'altra banda, en cadascuna de les entrevistes es poden distingir categories que relacionen els elements identitaris entre ells. Aquestes categories són segments dialògics en els quals apareixen «unitats pràctiques» que els entrevistats van posant en relleu al llarg de l'entrevista, i que corresponen parcialment a processos d'identificació i desenvolupament de temes conversacionals (Jeanneret, 2000: 44 i 48-49). Aquestes categories queden paleses a l'estructura identitària sintètica.

Pel que fa als elements identitaris, la narració espontània és un tipus de tema marcat que correspon a una història amb uns personatges i que ajuda l'entrevistat a res-

8. El rol de portaveu és el que encarna un interlocutor quan parla en nom d'un altre participant (per exemple, «nosaltres pensem que...», en què un dels dos membres de la parella respon en nom de l'altre).

9. Entre totes les identitats que caracteritzen un individu, segons Zimmerman (1998), algunes s'utilitzen per a donar suport a determinades idees. Per exemple, la identitat ètnica que l'informant compara amb el grup d'origen pot servir per a reforçar un prejudici lingüístic envers la llengua d'acollida (Torrens, 2006: 90 i s.; Torrens, 2011: 192).

pondre (Caronia, 1997: 189). Una narració es considera d'alt poder interpretatiu (Torrens, 2006: 649 i s.) quan és la mateixa com a resposta a la mateixa pregunta al cap de molts anys, mantenint exactament el mateix guió d'entrevista. A Torrens (2006) vàrem poder descriure com certes narracions espontànies repetides, i la contigüitat temàtica, delimitaven la fossilització de les creences i els usos lingüístics d'un informant italià parella d'una dona italiana (Torrens, 2006: 641 i s.).¹⁰

3.3. Els informants

Els estudis de cas que hem escollit aquí corresponen a dos informants amb una identitat complexa, en el sentit de Lüdi i Py (1995: 240).¹¹ Presenten una competència avançada en llengua catalana i la utilitzen de manera habitual juntament, almenys, amb el castellà, i han estat entrevistats a distància en un interval de set i cinc anys, respectivament. Tenen poc o cap contacte amb la comunitat italiana a Catalunya, s'enyoren d'Itàlia, viatgen molt sovint al seu país i, tot i considerar-se «arrelats a Catalunya», tinguin o no fills nascuts aquí, encara no descarten del tot —almenys a la seva imaginació— la possibilitat de tornar a Itàlia. Tots dos tenen una ideologia molt positiva envers el català, un d'ells (Piera/It14M-It) l'utilitza habitualment a casa —en combinació amb altres llengües—, i l'altre (Pietro/PA), sense fills, l'usa sovint en contextos diferents. Tots dos tenen un nivell bo de català i es manifesten contraris a la norma de convergència (Woolard, 1992; Fabà, 2005; Torres *et al.*, 2005) i a la interposició (Aracil, 1983) i expliquen que els dificulta poder expressar-se en català. Les entrevistes provenen dels nostres estudis anteriors (Torrens, 2006) i del projecte EVOGEN.¹²

10. L'Armando té una ideologia lingüística unilingüe contrària a les llengües minoritàries i, en concret, al català, que es manté després de set anys. Percep la realitat lingüística a Catalunya com una *barreja* de llengües que identifica negativament amb la seva infantesa a Itàlia, en què barrejava italià i dialecte. Hi ha una narració espontània amb un «alt poder interpretatiu» que es manté com a resposta a la mateixa pregunta al cap de set anys. La pregunta és sobre si a la feina, a Itàlia, tenia problemes per a comunicar, i a la seva narració espontània descriu un cas que exemplifica el fet que el llenguatge verbal és només una part reduïda de la comunicació. És precisament a partir de la seva percepció negativa de la *barreja* de llengües a Catalunya que construeix les seves identitats de «no dotat per les llengües» i la seva identitat ètnica italiana com a instrument. Aquestes identitats li serveixen per a donar suport a la seva ideologia lingüística contrària a les llengües minoritàries i al català.

11. Aquests autors arriben a la conclusió que, en les situacions de migració, els casos més nombrosos són els d'identitats mixtes, els quals són poc previsibles i amb combinacions poc esperades, aparentment contradictòries, i donen lloc a identitats «difícils» o «plurals».

12. «La evolución (inter)generacional de las bilingüalizaciones: contextos, mantenimiento, sustitución» (FFI2015-64459-P), projecte concedit pel Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat (2016-2019).

4. L'INFORMANT PIETRO (PA)¹³

4.1. *Descripció de l'estructura identitària d'en Pietro (PA) i de la història conversacional amb els canvis de llengua*

En Pietro és de Potenza (Itàlia) i va arribar a Espanya el 1992. A la segona entrevista¹⁴ tenia gairebé trenta anys. No té fills. Resideix a Barcelona amb la seva parella, de llengua catalana. Respecte a l'entrevista anterior, en aquesta considera el seu trasllat com a més definitiu: es categoritza «entre els que viuen fora». Sent les seves arrels molt vives; va a la seva ciutat natal, Potenza, dues o tres vegades l'any, però la seva relació amb institucions o associacions italianes és gairebé inexistent. Un aspecte interessant, respecte a l'entrevista de set anys enrere, és la relació que estableix entre marques transcòdiques i identitat etnolingüística. Després d'una anàlisi detallada, es pot concloure que en Pietro, pel fet de trobar-se en una zona amb dues llengües predominants —castellà i català— i per una sèrie de circumstàncies vitals en relació amb els seus estudis i professió, ha evolucionat des de la inhibició efectiva del català de pràcticament tots els seus àmbits d'ús (perquè no deixés marques en el seu castellà, arran d'una experiència negativa) al seu ús actual en múltiples situacions (considera normal que, en viure aquí, acabi parlant un castellà típic de Catalunya). Descriu extensament aquests canvis vitals sense que li demanin, alhora que indica que conèixer el català i fer-lo servir és normal perquè és la llengua de la seva parella, i també perquè és útil, i constitueix una forma de respecte. Mitjançant una narració espontània indica que, a parer seu, les persones que intenten amagar les seves marques transcòdiques, que revelen els seus orígens, són ètnicament inestables, ja que no accepten d'on són com una cosa natural, i les compara amb els nacionalistes, que necessiten «gritar su identidad a los cuatro vientos». No li interessa parlar d'estereotips; en aquest sentit, assenyala que quan es va traslladar notava que li aplicaven els atributs que caracteritzen el grup italià,¹⁵ cosa que no li agradava. Alhora, esmenta la necessitat de distingir entre *identitat individual* i *identitat ètnicogrupal*. En els moments en què ha de descriure estereotips, utilitza la seva identitat professional com un recurs per a respondre: com a professional del turisme, descriu molt positivament els catalans i molt negativament els italians que viuen a Itàlia, tant els que treballen en el seu sector com els turistes que venen a Catalunya. S'inclou en el grup italià com a caràcter, però també se'n distancia, fins al punt que les marques pronominals revelen una oscil·lació

13. Mantenim les sigles i els pseudònims que hem utilitzat en estudis anteriors: 1. Pietro/PA, 2. Pietro/IT14M-It.

14. Esperem poder-lo tornar a entrevistar en breu.

15. Segons Torrens (2006: 292), «Pietro considera que el estereotipo que tienen los españoles de los italianos está “deformado”, no corresponde a la realidad. Utiliza el ámbito de su trabajo, como lector de lengua italiana, para elaborar este estereotipo, que indica a través de la voz de sus alumnos con polifonía (*ne senti di tutti i colori [...] che mangiamo sempre pasta [...]*). Les ven en general como “mafiosos y que comen siempre pasta” (19) (789-792). Luego se añaden los estereotipos de los italianos que vienen por turismo: como el tipo playero o vestido bien y con gomina en el pelo» (792-794).

important entre inclusió i exclusió. Defineix «ser espanyol, italià o català» com «treballar pel bon nom del teu país».

L'entrevistat té un interès especial per les qüestions que relacionen ètnia i llengua. Això es reflecteix en les respostes i, també, en la quantificació dels elements lingüístics formals. El 35 % de les seqüències o intervencions paral·leles¹⁶ marcades i el 16 % de les narracions espontànies es refereixen a la dimensió ètnica de la identitat. El 20 % de les seqüències o intervencions paral·leles i el 50 % de les narracions espontànies tenen a veure amb la dimensió lingüística de la identitat.

L'entrevistat s'identifica gairebé de la mateixa manera amb l'italià, el castellà i el català i, a casa, ell i la parella utilitzen una barreja de totes tres llengües. En els altres àmbits, la seva llengua d'ús habitual més freqüent és el castellà, que alterna amb les altres dues. En preguntar-li quina llengua prefereix, evita comparar el castellà i el català, i diu que li surten sense voler paraules en les dues llengües, però que prefereix la primera perquè la coneix en els registres més elevats. Pel que fa al dialecte, indica que hi té una vinculació emocional forta des de la seva infància, i que, actualment, aquesta varietat li permet vehicular més fàcilment el lligam emocional que té amb la seva terra. Sap que té marques transcòdiques percebudes o no percebudes, i no li importen tant com en el passat, tot i que encara li molesten lleugerament.

La família de la seva companya tendeix a passar gairebé sempre al castellà. L'entrevistat no aprova que altres persones convergeixin al castellà quan ell els parla en català. Respecte a això explica a través d'una narració espontània una experiència negativa que va fer que, en el passat, decidís utilitzar el castellà i no el català en tots els àmbits. Va ser durant un examen oficial de castellà, com s'ha dit, en què l'examinadora va descriure negativament les seves marques del català al castellà. Així, per a eliminar aquestes marques transcòdiques en el seu castellà, va deixar de parlar català o potser d'intentar parlar-lo. Amb els anys ha tornat a parlar-lo i no li importen aquestes marques, que, en canvi, qualifica positivament. Durant l'entrevista demostra que rebutja la convergència cap al castellà també amb l'entrevistadora, que ho fa en diverses ocasions.

Pel que fa als canvis de llengua, l'entrevistat n'utilitza molts, gairebé tots de tipus bilingüe i, almenys la meitat, amb funció expressiva. Són canvis de llengua cap a l'italià, la varietat regional de Potenza, el dialecte, el castellà, varietats del castellà, el català i canvis de registre. Totes les alternances cap al català tenen una funció simbòlica pel fet d'associar-se a determinades identitats ètniques o lingüístiques. També tenen aquesta funció alguns canvis de llengua que el situen a mig camí entre la identitat italiana i l'espanyola, segons que revela el contingut del seu discurs; se situa com a mediador entre una comunitat i l'altra en situacions de conflicte polític. Hi ha un exemple altament significatiu perquè es produeix en concomitància amb elements identitaris del contingut: alhora que es distancia dels italians, els categoritza amb una alternança en dialecte romà, està a gairebé tot el territori, amb connotacions de registre col·loquial (*caciaroni*), i quan l'entrevistadora li demana que li expliqui el signi-

16. Són seqüències que constitueixen una ruptura temàtica lleu en el desenvolupament conversacional (Kerbrat-Orecchioni, 1990: 224).

ficat que té, fa una paràfrasi en dialecte, castellà i català («fa molta *caciara*, confusio-nari, fa molt de soroll», exemple 1). Podem dir que posa en el mateix pla afectiu varietats regionals, dialecte i català, també en altres casos (exemple 2).

Els percentatges de llengua base durant l'entrevista són: italià (37 %), català (11 %) i castellà (52 %). Tots els canvis de llengua d'en Pietro denoten la seva identitat multi-lingüe, siguin percebudes o no, i independentment de la funció que tinguin. Les dues següents són de funció expressiva i tenen la finalitat d'indicar la seva proximitat en-vers la llengua catalana.

Exemple 1. Entrevista a PA. 2002, (24) 1038-1054¹⁷ (llengua base: castellà)

R: en cambio los italianos? como personas? diríamos (.) individuos? (.) no como nación (.) como individuos? qué imagen crees que se hacen los españoles de ellos en general [...] antes de conocerles (.) incluso [...]

P: [...] mis compañeros de trabajo? se hacen de los italianos la imagen (.) que dan ellos en en el trabajo o (.) trabajando con ellos [...] yo qué sé de todo (xxx) #ríe#

R: pero fuera del trabajo no? (.) también?

P: ah de::gente muy:: (.) que (6sec) se puedo decirlo con una palabra romanesca **caciaroni**

R: y qué és [eso]?

P: [fa] molta(cat.) **caciara** (.) confusionario (.) que: fa [molt] (cat.)

R: [a:::h] caciara ruido no? =

P: =sí (.) **che fa molt de soroll** (cat.)

Exemple 2. Entrevista a PA. 2002, (9) 464-477 (llengua base: italià, canvi de llengua cap al català)

R: hm? (.) com a llengua:::(.) no sé hi ha alguna llengua que prefereixis?

P: no ara ja (.) crec que tinc un al cap que ni #riu# que jo pum pum de vegades em sorprenç perquè::: (.) em surten les expressions en castellà (..) però altres vegades em sorprenç perquè igualment hi ha coses que vivint aquí a Catalunya (cat.) (.) has après en català:: i: i per tant diu:s (.) en ca*talà (.) i t'agrada utilit-zar-lo abans d'ahir una paraula què (.) **xafardejar**

17. En aquest article evitem els fragments en italià i presentem directament la traducció en català, per qüestions d'espai. Així mateix, per a més claredat, en tots els exemples n'indiquem la llengua base i la direccionalitat dels canvis de llengua. Els símbols de transcripció emprats es descriuen tot seguit. Intensitat forta: ((F) text afectat); intensitat fluixa: ((P) text afectat); alçament del to: /; disminució del to: \; èmfasi sobre una síl·laba: *text; allargament breu, mitjà i llarg: te:xt te::xt te:::xt; riure simultani al discurs produït: ((@) text afectat); riure no simultani al discurs produït: text afectat @; pauses: (.) (..) (...), aproximadament un segon per cada punt; encavalcament: [text afectat]; comentari del transcriptor: #comentari#; dubte sobre el text transcrit: ((?) text afectat); fragment intel·ligible, un signe per síl·laba: xx text; citació: "text afectat"; alternança de llengua: **text afectat (llengua)**; text eliminat per a abreujar la transcripció en aquest estudi: [...].

R: hm hm hm

P: és maquiíssima #riu# et dona el sentit d'una persona que et=

R:=també el so no?=
 P:=sí sí (.) et dona el sentit d'algú que es fica a on no hauria de ficar-se (..) ah:: si t'he de ser sincer la llengua que potser m'atreu més (.) és e:h l'espanyol (..) m'atreu perquè l'he estudiat la conec en un àmbit (.) més alt (.) entre cometes que no l'italià que és la meua llengua i que (.) potser ni tan sols aprecies (..) però:: en tot cas (.) no em decantaria per cap (.) de les quatre

4.2. *La utilització de la identitat professional com a instrument*

En Pietro utilitza la seva identitat socioprofessional per a desenvolupar temes conflictius, com ara els estereotips de les comunitats italiana, espanyola i catalana. Per exemple, l'usa com un recurs per a definir el grup dels italians: indica que la seva percepció dels italians està mediatitzada per la seva feina, en dues ocasions:

Exemple 3. Entrevista a PA. 02

P: [...] quizás yo también #chasquea la lengua# e::h soy un patrón::n malo en este aspecto en mis (.) mm las personas que conozco también porque m trabajamos en el ámbito turístico, (24) 1056-1058

Exemple 4. Entrevista a PA. 02

P: [...] te piden las entradas del fla*menco::o te piden la corrida de *toro y yo como::: como professional del ámbito se la vendo, (24), 1072-1073.

En el fragment següent també fa servir la seva identitat professional (l'opinió dels altres companys de feina) per a indicar estereotips sobre els espanyols i per a categoritzar-se en un grup intermedi entre els italians i els espanyols: el de les persones que treballen bé.

Exemple 5. Entrevista a PA. 02

R: [...] un italiano? (.) qué imagen puede tener (.) de un español (.) así como individuo?

P: como individuo? hmm volverían los tópicos (.) pero tampoco tanto porque por ejemplo los que (.) hm no sé de gente que conoce:::mi jefe (.) de italianos que (.) trabajamos mucho (.) y que son (.) muy buenos clientes (.) ven a: (.) a él como u un (.) un óptimo profesional (..) y:::en línea de máxima no (.) no sabría definirte este aspecto porque (.) se volvería en un en:: en el en el tópico, (25) 1119-1126

4.3. *La narració espontània amb un alt poder interpretatiu*

En Pietro utilitza la mateixa narració «amb un alt poder interpretatiu» al cap de set anys: entrevista a PA 95 ita (exemple 6) i entrevista a PA 02 (exemple 7). En aquesta narració apareixen el seu germà i la seva companya com a personatges principals, i descriu els estereotips que un grup ètnic construeix i aplica a l'altre quan no hi té contacte directe. Així, al principi, el seu germà feia broma amb la parella d'en Pietro preguntant-li si el seu pare era torero.

Exemple 6. Entrevista a PA. 95 ita (llengua base: italià)

P: *ah els altres que: (creuen) en els estereotips fonamentalment sí (.) es raona a través d'estereotips respecte a: a l'altre tens sempre preconceptes creats d'abans per exemple el meu germà: li prenia el pèl a la meva parella dient-li que el seu pare era un torero [...] però el meu germà sap *molt bé (.) què és però li prenia el pèl (.) per fer broma però: en tot cas era: una broma

Exemple 7. Entrevista a PA. 02 (llengua base: castellà)

P: (..) los que se han vendido al turista (.) mi hermano siempre se cachondeaba de que: de que:: me tomaba el pelo diciéndole (.) “qué: tu padre va vestido con el traje de luz y toca la guitarra todos los días y tu madre con la castañuela #acento andaluz#”[...] y está vinculado (.) al hecho de que: mi hermano quería tomar el pelo (.) pero es como lo mismo de (.) los italianos que (.) a mí cuando son sureño me hacen la broma de (.) “la mafia #acento del sur muy marcado# y tal”, (25) 1128-1131

5. L'ESTRUCTURA IDENTITÀRIA DE LA PIERA (IT14M-It)

5.1. *Estructura identitària sintètica (2014)*

Com hem explicat en els apartats 3.2 i 3.3, l'estructura identitària sintètica sorgeix, durant l'anàlisi de les dades, de l'estructura identitària completa; una estructura s'explica a través de l'altra. Aquesta estructura sintètica (apartat 5.1) és útil per a tenir una visió panoràmica de la relació entre elements formals (per exemple, els canvis de llengua) i elements de contingut, però és necessària l'estructura completa (apartat 5.2) per a poder-ne copsar la complexitat. En aquest article, per a més claredat, indiquem a dins de l'estructura sintètica alguns elements identitàris: els temes marcats i les narracions espontànies.¹⁸

18. TM: tema marcat; NE: narració espontània.

1. *La biografia de la Piera i la seva italianitat de mare*

1.1. La Piera se sent molt vinculada a la seva família italiana d'origen [TM1] i si pogués traslladar tot el que té aquí —feina, casa, entorn, sanitat, etc.— tornaria demà mateix al seu poble italià [TM14] [TM15] [2019: TM13, 14, 19]

1.2. El fet de no tenir la família a prop la preocupa; podria influir negativament en el fet que els seus fills no conservin la llengua o perdin les seves arrels [TM1] [NE5]

1.3. La Piera no va sentir la necessitat de tenir relació amb italians fins que es va quedar embarassada; fins i tot es va plantejar que «pagaria per tenir amics italians amb fills de l'edat dels seus» [TM3] [NE5]

1.4. En quedar-se embarassada, la Piera es va plantejar si seria encara capaç de parlar en italià als seus fills [TM3] [NE1]

1.5. La Piera fins i tot es va plantejar apuntar-los a l'escola italiana, però viuen massa lluny

1.6. Si no hagués tingut fills, «hauria perdut tranquil·lament la identitat italiana» [NE5]; però, ara, si li pregunten diu clarament que és «italiana». Fins i tot quan va de vacances a Itàlia diu que «torna a casa»

1.7. Si no demana la nacionalitat espanyola és perquè Espanya és una monarquia [TM13]

1.8. Va passar de ser investigadora a la universitat a ser professora d'escola per temes de conciliació familiar [TM2]

2. *Gairebé tots els amics de joventut de la parella han marxat d'Espanya* [TM5] [NE7, 2019]

3. *La Piera i les llengües*

3.1. La Piera coneix des de la seva joventut moltes llengües: anglès, alemany, francès

3.2. Usa habitualment espanyol, català i anglès

3.3. No sap per què no va estudiar alguna carrera de llengües en lloc d'enginyeria; ella parlaria totes les llengües del món

3.4. Aquí on viu la Piera se sent més còmoda parlant en castellà o català que en italià [TM3; seqüència paral·lela 244 i s.], i si està cansada prefereix el castellà¹⁹

3.5. El català és bàsic si vius aquí, expressió de la cultura del país, però no és necessari perquè desafortunadament tothom passa de seguida al castellà [T8, NE2, NE3, NE4] [2019: TM1]

3.6. És necessari conèixer el català per a accedir a la cultura del lloc on una persona està vivint; per donar-hi més força la Piera es distancia de la identitat ètnica «estranger» aïllat NE6[2019]: TM2

4. *La Piera té una ideologia molt positiva envers les llengües minoritàries*

4.1. Va començar a parlar català després de tres anys d'haver-se establert, però mai ningú la va obligar [T9]

19. El 2019, l'italià es recupera com a llengua d'ús habitual a casa arran del fet que l'utilitza sempre amb els fills, però també hi ha la mateixa NE repetida dos cops per a indicar que ella no té preferència sobre cap de les llengües que coneix i, fins i tot, de vegades, no distingeix entre castellà i italià. NE2 i NE8 expliquen que va comprar un llibre de regal per a un amic del nen que és fill de pares no catalanoparlants. Quan el va comprar no es va adonar que estava en català i, quan el va donar, es va haver d'excusar.

- 4.2. Actualment podria parlar en català amb la seva parella, però no li surt [TM6]
- 4.3. És fals que aquí tothom s'adreça a tu en català, o que el castellà estigui en perill a Catalunya [TM8]
- 4.4. L'estereotip dels catalans per part dels castellans és negatiu NE8 [2019: NE5]
- 4.5. L'estereotip dels italians per part dels castellans de vegades no és positiu [NE9, NE10]
5. *La Piera fa servir la seva identitat ètnica italiana i la seva identitat lingüística a favor del català com a instruments per a no pronunciar-se sobre la independència* [TM10] [2019: TM9]
6. *La Piera i els fenòmens de contacte de llengües*
- 6.1. La Piera prefereix no barrejar llengües, li resulta complicat [TM4], també li és complicat canviar de llengua amb la persona amb la qual habitualment fa servir una altra llengua [TM7]
- 6.2. La Piera no realitza canvis de llengua base amb ningú. Si són curts, es deuen més a cansament o a parlar ràpid
- 6.3. El 90 % dels seus canvis de llengua són citacions (a tota l'entrevista en espanyol de 2014,²⁰ i les citacions són tant en italià com en català)

5.2. Estructura identitària amb els canvis de llengua (2014) i història conversacional (fins al 2019)

La Piera (IT14M-It) i la seva parella, l'Antoni (IT14P), viuen a Sant Cugat des de fa uns anys. La Piera viu a Catalunya des del 2004, i s'hi va traslladar per treballar a la universitat com a enginyera dins un programa de doctorat. Posteriorment va deixar la universitat per qüestions de conciliació familiar. Es va traslladar a Sant Cugat, on ara treballa a una escola internacional trilingüe anglès, castellà, català. A ambdues entrevistes indica, en un tema marcat, que els amics de joventut de la parella han marxat tots a l'estranger. A més a més la Piera, que a la primera entrevista té dos fills, de tres anys i d'un i mig (a la segona, de vuit i de sis), manifesta preocupació per si els seus fills conservaran la llengua italiana i les seves arrels en el futur. En quedar-se embarassada es va plantejar per primer cop si seria encara capaç de parlar en italià als seus fills [TM3] [NE1]. Per això diu que «fins i tot pagaria» per tenir amics italians amb fills de l'edat dels seus. Però la seva relació amb italians a Catalunya és inexistent perquè no en coneix. Varen pensar d'apuntar els fills a l'escola italiana, però està massa lluny, de manera que els nens estudien a l'escola on treballen els dos pares com a professors. La seva italianitat està directament vinculada als fills, i així es manté cinc anys més tard, quan la Piera diu que actualment tota la família va almenys tres cops l'any al poble del llac de Como d'on ella prové, justament per mantenir els lligams dels nens amb la família. Cinc anys més tard ja no es manifesta la necessitat de rela-

20. Els canvis de llengua de 2019 s'analitzen aquí de manera més ràpida.

cionar-se amb italians a Catalunya, precisament perquè el lligam italià està molt viu, però es mantenen els temes marcats a les dues entrevistes, en què diu que si pogués traslladar tot el que té aquí cap al seu poble, marxaria de seguida: feina, casa, entorn, sanitat, etc. (2014: TM14 i s.; 2019: TM 13, 14, 19).²¹ Considera que el multilingüisme és un bé preuat, i surt com un tema marcat a ambdues entrevistes. Coneix l'anglès, l'alemany i el francès, i li agraden tant les llengües que es pregunta per què no s'hi va dedicar en lloc de fer enginyeria. Pel que fa a la identitat lingüística, habitualment usa el castellà, el català i l'anglès, i parla l'italià a casa i amb la família d'origen. A la primera entrevista indica que se sent més còmoda parlant castellà o català que no italià, mentre que a la segona assenyala les tres llengües de manera igual i hi afegeix l'anglès. També indica a les dues entrevistes que, quan està cansada, prefereix parlar en castellà i no en català. A la pregunta sobre si el català és útil, diu que «ahora ho és i no ho és» i que «és tot i és res», resposta que es repeteix amb la mateixa formulació a distància de cinc anys (exemples 8 i 9). No ho és perquè, com indica en un tema marcat (TM8), desafortunadament tothom convergeix al castellà, i ho és perquè és l'única manera d'entendre la cultura del lloc on vius. És, al costat d'aquest tema marcat, que apareixen tres narracions espontànies interconnectades (NE2, NE3 i NE4).²² Respecte a la mateixa qüestió, es distancia de la categoria d'estrangers que s'aïllen, amb una narració espontània protagonitzada per un italià [NE6].²³

La Piera té una ideologia molt positiva en relació amb les llengües minoritàries, incloent-hi el basc i el català. Va començar a parlar català al cap de tres anys d'haver-se establert però indica, en un tema marcat, que mai ningú la va obligar [T9]. De fet, també esmenta, amb un altre tema marcat, que aquí tothom s'adreça en castellà i que és fals que el castellà estigui en perill a Catalunya [TM8]. Actualment podria parlar en català amb la seva parella, però no li surt [TM6].

Respecte als estereotips, creu que a la resta d'Espanya l'opinió sobre els catalans és molt negativa, i apareixen diferents elements identitaris (vegeu l'apartat 5.3). A més a més, fa servir la seva identitat ètnica italiana i la seva identitat lingüística a favor del

21. No és possible descriure aquests TM per qüestions d'espai, però cal dir que també apareixen canvis de llengua molt significatius des de l'italià llengua base, en què descriu que es troba en una condició especial (utilitza el canvi de llengua cap al castellà «maternidad de las expatriadas») i que sent un desig intens de tornar perquè els seus fills visquin en un entorn italià autèntic (usa el canvi de llengua cap al castellà «duelo del expatriado»).

22. En aquestes narracions espontànies descriu que, quan es va decidir a parlar català, havia de demanar a tothom que no passés al castellà tan bon punt sabien que era italiana. Per exemple, quan li van portar els papers per a registrar el nen a l'hospital, van poder parlar en català una bona estona, però quan van saber que era italiana van canviar de llengua. També indica que moltes vegades parlava amb companys de doctorat sud-americans sobre el fet que aquí no és necessari parlar en català i ningú t'obliga a fer-ho.

23. A la pregunta sobre quines llengües considera útils per a viure a Catalunya respon, entre d'altres maneres, amb una narració espontània (N6). La narració intenta explicar que hi ha persones que s'aïllen i que poden viure molts anys sense aprendre cap llengua local o bé aprenent-ne alguna parcialment. L'únic amic italià que varen tenir era un artista, germà d'una amiga, que feia sis anys que vivia a Barcelona, i només parlava espanyol, un espanyol ple d'interferències amb l'italià.

català com a instruments per a no pronunciar-se sobre la situació de conflicte a Catalunya (vegeu l'apartat 5.3).

Pel que fa als canvis de llengua base, refermen la resta de l'estructura identitària. La primera entrevista es va realitzar en castellà i català gairebé a parts iguals, perquè la Piera va indicar repetidament que no se sentia còmoda parlant en italià, i això, malgrat que fins i tot la seva parella fa una intrusió indicant la seva sorpresa.²⁴ La segona entrevista, cinc anys més tard, comença directament en italià, llengua que es manté durant tota l'entrevista, en presència del fill gran, de vuit anys, amb qui parla a estones. Les dues entrevistes individuals amb el pare són sempre en català. Pel que fa als canvis de llengua breus, la Piera indica que prefereix no barrejar llengües, que li resulta complicat [TM4], i també li és complicat canviar de llengua amb la persona amb la qual fa servir habitualment una altra llengua [TM7]. Diu que no realitza canvis de llengua base amb ningú, i que si en fa són curts i més aviat es deuen a cansament o al fet de parlar ràpid. Des del punt de vista quantitatiu, a la primera entrevista el 90 % dels seus canvis de llengua breus són citacions (a tota l'entrevista en espanyol, i citacions tant en italià com en català). A la primera entrevista, la meitat dels canvis de llengua breus són de tipus cultural, per a indicar principalment costums catalans que no existeixen a Itàlia; una quarta part s'aplica a les citacions i l'altra quarta part és principalment amb funció expressiva.

5.3. *Les narracions espontànies, els temes marcats i els elements amb un alt poder interpretatiu (2014-2019)*

El 2019 apareix una successió de nou temes marcats contigus (TM4-TM12) i tres narracions espontànies, tots molt llargs, que contenen la qüestió del referèndum del 9N²⁵ (472-805). El primer tema marcat (TM4) i l'últim (TM12) repeteixen la mateixa idea respecte al fet que el conflicte a Catalunya en els darrers tres o quatre anys s'ha agreujat molt en els terrenys emotiu, cultural i identitàri, de manera que els nou temes funcionen com un sol bloc (n'hi ha alguns fragments en els exemples 2 i 3). Aquesta successió s'inicia amb la pregunta del guió sobre el motiu pel qual, segons l'entrevistada, algunes persones a Catalunya després de molts anys no parlen català. La primera resposta és un tema marcat en què parla directament del fet que, segons ella, «s'ha portat el conflicte al terreny de la cultura i de la identitat» (TM4). Aquest tema conté una narració espontània (NE3) sobre el fet que van a anar a Andalusia a veure els co-

24. Vàrem presentar un exemple a Torrens-Guerrini (2019: 283) en què durant l'entrevista individual a la Piera la seva parella fa una intrusió per a indicar la seva sorpresa davant el fet que l'entrevista no s'estigui realitzant en italià («ah, i ja parlàveu italià ara?»).

25. El 9 de novembre de 2014, el Govern d'Artur Mas a Catalunya va proposar una consulta als ciutadans, un procés de participació ciutadana sobre el futur polític de Catalunya, com a alternativa al referèndum d'autodeterminació de Catalunya, que el Govern d'Espanya no havia permès de dur a terme. Aquest fet va ser rebut des del Govern d'Espanya com un fet il·legal, i per això es va denunciar al Tribunal Constitucional.

sins del pare, els quals els van preguntar com podien viure a Catalunya si els obligaven a parlar català. És molt significatiu que apareguin aquests temes i aquesta narració com a resposta a les preguntes sobre estereotips recíprocs entre castellans, catalans i italians. Precisament, si mirem la totalitat dels temes marcats, veurem que a la segona entrevista més de la meitat tracten de la seva relació amb la llengua catalana i la Catalunya en conflicte d'avui en dia. L'altra meitat es caracteritza principalment per la seva nostàlgia envers Itàlia i la cultura italiana com un entorn que desitjaria per als seus fills.

Els temes marcats que segueixen són sobre el fet que, segons la Piera, si dius una paraula en català ets titllat d'independentista (referint-se a alguns dels seus alumnes que es neguen a parlar català per una qüestió ideològica) (TM5), el fet que alguns alumnes no troben bé que els obliguin a fer assignatures que no són de llengua catalana en català²⁶ (TM6, amb molts canvis de llengua de citacions), que alguns posicionaments extrems es deuen a la parcialitat de la televisió, en contra de Catalunya (TM7), i que el rebuig del referèndum per part d'Espanya va ser manipulat per la televisió (TM8).

Els tres temes següents s'articulen, primer, sobre el fet que ella té una opinió concreta sobre l'independentisme, però que no la pot dir. Aquí utilitza com a instrument la seva identitat italiana i aprofita per queixar-se del fet que no pot votar tot i pagar els impostos (TM9). En els temes següents indica que el poble català hauria d'expressar-se en contra de la monarquia (TM10) i que a Espanya la cultura es la de «*tonto el último* i qui té els collons més grans» (TM11). L'últim tema tanca temàticament, com hem dit, amb el TM4, ja que torna a dir que s'ha portat el conflicte del referèndum al terreny emotiu (TM12).

Cal dir que dins del TM10 apareix una narració espontània que l'ajuda a explicar que a la resta d'Espanya l'opinió sobre els catalans és molt negativa. Durant unes vacances a Lanzarote, varen conèixer uns andalusos que li van dir a l'Antoni que «per ser català era molt simpàtic». És una narració amb un alt poder interpretatiu perquè es repeteix al cap de cinc anys [2014: NE8; 2019: NE5; exemples 11 i 12].²⁷

També és molt significatiu que la Piera faci servir la seva identitat ètnica italiana i la seva identitat lingüística a favor del català com a instruments per a no pronunciar-se sobre la situació de conflicte a Catalunya [2014: TM10, exemple 13], ja que cinc anys més tard utilitza la mateixa identitat ètnica italiana per a no pronunciar-se [2019: TM9, exemple 14].

26. Entrevista a IT14M-It. (2019) 621-651 [TM6] (llengua base: italià, canvis de llengua: castellà) P: per tant (.) qua:n (.) dic alguna cosa de física en català [#imita la veu dels alumnes enfadats# e:h (.) vinga (.) e:h (.) y por qué tiene que ser en catalán/ para qué sirve/ vaya rollo (es.)] (..) no són tants eh (.) pero algun (...) algú ho: ho diu (.) una mida de:: com t'ho podria dir [...] potser si abans he tingut classe (.) amb els de **bachillerato** (es.) i després tinc classe amb ells per tant (.) em ve em ve al cap més aviat el català (.) per tant potser començo a expli- explicar en en català (.) i dic ah no e::h (.) i llavors per entendre'ns no estava pensa:nt estava pensant al **bachillerato** (es.) (.) i ells potser diuen (.) ah però l'any que ve física serà en català [#imita la veu dels alumnes enfadats# **qué rollo** (es.)]

27. Es poden veure els exemples a l'apartat 5.4, en què explica que uns andalusos a les Canàries li van dir a la seva parella catalana que «per ser català era molt simpàtic».

5.4. *Fragments de les entrevistes a la Piera (IT14M-It) (2014-2019)*

A continuació indiquem els exemples esmentats en els punts anteriors. En els exemples 8 i 9, i amb distància de cinc anys, l'entrevistada diu que el català «és i no és» una llengua útil, en el sentit que no caldria per a sobreviure, per un costat perquè tothom convergeix al castellà, i per l'altre, perquè hi ha moltes maneres de comunicar, no només amb la llengua. Però també considera que és bàsic conèixer-lo per a poder apropar-se a la cultura catalana. A l'entrevista de 2019 apareixen tot un seguit de temes marcats amb referència a les reivindicacions independentistes de Catalunya, tal com es veu a l'exemple 10. En l'exemple 9 apareix també una narració esponjània («però com us ho feu per viure a Catalunya si us obliguen a parlar català», NE3).

Exemple 8. Entrevista a IT14M-It. (Piera 2014), 116-140; 153-177 (llengua base: castellà)

E: vale (.) perfecto (.) y: a ver para qué crees que sirve hablar catalán?

[...]

P: para qué sirve? (..) ((@) hm) es o sea en sí para mí es es una pregunta muy compleja eh? [...] eh: *porque:: de instinto:: (.) es nada (.)* para qué te sirve no? [...] o sea de instinto no? de de superficial (.) *para nada porque te vas a una tienda tú hablas en tu castellano y ya está [...] te vas a trabajar y hablas en tu castellano y ya está* de hecho hay gente de aquí nacida aquí (.) que no habla catalán (.) y y (.) yo no quiero ir de sobrada pero que ((@) yo hablo catalán) mejor que ellos (.) ahm:: *en realidad para mí que en su momento decidí quedarme a vivir aquí pues para mí lo es todo [...] para mí lo es todo para mí es la cultura para mí es el hecho de de de: de que bueno que que un idioma es la cultura un idioma es la historia un idioma es la la la vida de una persona que te llevas [...] y entonces (.) repito aún *más con mis hijos pues para mí el catalán lo es todo (.) y: por eso te digo yo no voy de de catalaneta porque no lo soy y cuando se habla del tema de la independencia yo lo digo que claro yo no soy de aquí yo no [...]*

E: [...] por qué crees que mucha gente que habla castellano no se lanza a hablar el catalán?

P: [...] si tú catalán catalanoparlante a la mínima [...] que alguien te está diciendo después de cinco minutos de haber estado hablando en catalán (que es de fuera) desde otro país (..) automáticamente ya estás cambiando el idioma (.) entenderás que necesidad no hay ninguna [...] porque realmente aquí la gente tiene una flexibilidad a la hora o sea la gente catalana eh? tiene una flexibilidad a la hora de cambiar el idioma (.) que hace que no: que nunca te encuentres en un momento de: “¡ay dios mío está hablando todo el mundo en catalán y no me entera!” mentira

Exemple 9. Entrevista a IT14M-It (Piera 2019), 330-365; 472-584 [TM4, NE3 parcial] (llengua base: italià, canvi de llengua al català)

E: [...] i per a què creus que pot servir el català/ [...]

P: do:::ncs en la meva opinió (.) tot (.) tot i res o sigui (...) quan tu decideixes és a dir com estranger (.) quan tu decideixes viure a un altre país (...) d'alguna manera (.) potser no tot (.) però també has de cedir (.) acceptes la cultura (.) per tant (.) almenys per mi (.) la cultura és la llengua (.) **Caga Tió** (cat.) aquesta cosa (.) una mica vista des de fora és una mica estrany [...]

P: [...] per tant en la meva opinió per un costa:::t és (.) o sigui (.) tal com escullo: viure aquí (.) i per ta:nt per mi (.) la cultura també és la llengua (.) per tant no és tant la utilitat perquè (.) però si t'hi fixe::s vull dir (.) també l'italià de què serveix/ (.) avui en dia eh (.) és a dir avui en dia seria més normal que to:::ts (.) estudiéssim xinès àrab anglès (.) i ja està (.) també el francès ara (.) de què serveix/ (.) de res m::h també l'alemany no/ (.) [...] avui en dia: la la comunicació no la comunicació a nive:ll internacional [...] l'espanyol també per nombre (.) per nombre de Sud Amèrica (...) però::: si no (.) *des del punt de vista diguem d'utilitat (.) no hi ha no hi ha una llengua que sigui útil (.) no sé com dir-t'ho (.)* però: ja està el fet doncs de quedar-te aquí (.) repeteixo la cultura el fet és que no (.) no po:ts (.) eliminar no/ una llengua que (.) no existeix o que et molesta (.) no sé (.) des d'aquest punt de vista (.) per mi (.) o sigui (.) el fet de viure aquí (.) la quotidianitat de: d'alguna manera (.) és a dir la quotidianitat des del punt de vista cultural (.) no tant des del punt de vista de la utilitat (.) és a dir si vull anar a comprar el pa (.) li mostres amb el di:t i t'entenen [...] pots parlar el català (.) l'anglès (.) o el francès (.) però igualment al final (.) *la llengua en si mateixa no té (.) és a dir (.) és un mitjà (.) non té un: almenys per mi no té un sentit (.) però:: almenys (.) des del punt de vista cultural per mi::: (.) és la cosa fonamental [...]*

E: bé llavors (.) pel que fa al català escolta què (.) de què depèn en la teva opinió el fet que algunes persones no parlin català [...]

P: bé en la meva opinió desafortunadament (.) aquí el conflicte polític l'han portat al terreny de la cultura (.) al terreny de la llengua (.) per ta:nt per mi::: (4sec) és ben bé una qüestió de::: d'identitat és a dir: (.) en primer lloc en la meva opinió (.) la persona que ve de fora (.) i no vol renunciar a la seva identitat llavors no vol tampo::c (...) entrar no/ en la llengua (.) i a més a més almenys (.) per com ho he viscut jo [...] el fet que la cosina: d'Andalusia comença (.) però com us ho feu/ per viure a **Catalunya** (cat.)/ si us obliguen (.) a parlar català (.) [...] però:: m'han dit que era obligatori parlar català (.) que si després de tres mesos no havia après català m'haurie:n [...] fet fora de la universita:t (.) i jo dic (.) jo li ho he dit però o:h per ser sincera (.) nosaltres tres treballem a la universitat (.) i cap dels tres en aquell moment parlava català (.) ningú ens ha dit absolutament res (.) li he dit (.) per tant

Exemple 10. Entrevista a IT14M-It (Piera 2019) 771-805 [TM12 parcial] (llengua base: italià, canvi de llengua al català)

P: si no (.) han fet molt bé perquè ho han portat (.) al terreny emotiu (.) per ta:nt [...] quan et fan veure la la part (.) potser pitjor de::: de: l'independentisme no/ (.) llavors tu ets un advocat i potser també treballes aquí etcètera etcètera és a dir (.) ets una persona amb cultura però si veus (.) si et fan veure la part pitjor

(..) en la meva opinió és obvi que arriba un punt en què t'enfades (..) o ets una persona que per exemple (.) els teus pares són::n d'Andalusia (.) ja et *sents (.) poc benvingut (.) no sé com dir-t'ho [...] a més a més es crea una mica (.) llavors qui és català (...) i per ta::nt és a dir (.) qui té dret no/ a sentir-se català (.) per tant en la meva opinió (.) ja la persona [...] que ha nascut aquí (.) però els pares de la qual (.) no són d'aquí (..) se sent no/ d'alguna manera ja se sent en una posició:: de: almenys en la meva opinió (.) d'incertesa [...] en la meva opinió el problema s'ha polaritzat de manera: (.) de manera clara: és a dir (.) no sé com dir-t'ho (.) no: (.) abans en la meva opinió era (.) era una situació més tranquil·la és a dir (.) no (..) però en la meva opinió abans ni tan sols hi era el problema (.) en canvi des de fa uns tres o quatre a::nys han- han decidit crear el problema [...] i per tant quan et diuen que tu ets el problema perquè tu no parles català (.) perquè tu no has nascut a **Catalunya** (cat.) (.) perquè tu no pots decidir o perquè:: no sé qui pot decidir per tu (..) pots entendre que hi ha el senyor que viu a Olot que diu: per què un de Madrid m'ha de dir (.) què he de parlar/ (.) què he de: (.) què he de: pensar (.) per tant (al final) (.) almenys en la meva opinió (.) t'ho porten a un terreny emotiu

En els exemples 11 i 12 apareix la narració espontània amb un alt poder interpretatiu, que es repeteix de manera exacta al cap de cinc anys.

Exemple 11. Entrevista a IT14M-It, conjunta (Piera 2014), 689-715 [NE8] (llengua base: castellà)

E: vale (.) entonces crees que hay algún estereotipo que puedan proyectar los hm castellanos sobre los catalanes? o sea que los ven de una forma determinada (.) o: viceversa

[...]

P: ah sí lo mejor fue lo mejor fue ((@) cuando fuimos) antes de los niños fuimos de vacaciones a Lanzarote y conocimos a una pareja de: Jeré de la Frontera y:: Ruth y Jesús #con acento andaluz# (.) y: el chico nos dijo "por ser catalanes sois muy simpáticos"

Exemple 12. Entrevista a IT14M-It (Piera 2019) 736-745 [NE5] (llengua base: italià)

P: també vàrem anar allà (.) fa uns anys (.) vàrem anar de vacances a les Canàries (.) vàrem conèixer una parella d'andalusos (..) i li diuen a l'Antoni (.) "ah per ser català ets fins i tot simpàtic"

E: (@)

P: i mira (.) "tu per respirar ets també (.) una mica atontat" (..) és a dir en el sentit que (.) no és una frase que es pot dir

E: no és clar (@)

P: però (.) si te la diuen (..) si no tenen el pudor de no dir-la [...] és perquè és una cosa recurrent (..) però llavors la resta d'Espanya no dorm pensant durant la nit en els catalans (..) és aquest (.) és a dir en la meva opinió el problema és aquest

En els exemples 13 i 14 fa servir la seva identitat ètnica italiana i la seva identitat lingüística a favor del català com a instruments per a no pronunciar-se sobre la situació de conflicte a Catalunya [dins el TM10]. Com s'ha dit anteriorment, cinc anys més tard utilitza la mateixa identitat ètnica italiana per a no pronunciar-se sobre aquesta qüestió [dins el TM9].

Exemple 13. Entrevista a IT14M-It (Piera 2014), 137-146 [TM10] (llengua base: castellà)

P: y entonces (.) repito aún* más con mis hijos pues para mí el catalán lo es todo (.) y: por eso te digo *yo no voy de de catalaneta porque no lo soy y cuando se habla del tema de la independencia yo lo digo que claro yo no soy de aquí yo no (.) puedo tener una opinión pero no es lo mismo no? no: mi opinión es anecdótica respecto a la de los demás porque yo esto no lo vivo yo (.)* pero sí que cuando se habla de tema de idioma sí que ahí es donde: yo sí que tengo una parte: activa y: y siempre he defendido el catalán y: sobre todo las falsas creencias porque te encuentras con gente de de fuera de Cataluña que te dice cosas que son barbaridades (.) y claro y dices “pero: esto t- t- tú que en telecinco te lo han dicho? en telemadrid te lo han dicho?”

Exemple 14. Entrevista a IT14M-It (Piera 2019) 675-705 [TM9, T10, T11] (llengua base: italià, canvis de llengua cap al castellà)

P: no (.) i després una cosa (.) també durant el referèndum e::h m:h (.) en la meva opinió (.) depè:n (.) *llavors jo no tinc una opinió:: e::h m:h (..) no tinc una opinió precisa (.) diguem perquè jo no puc votar (.) per tant (.) encara que tinguis una opinió (.) no puc expressar-la*

[...]

P: a les municipals i ja està [...] que però (.) tampoc en això no és en la meva opinió no és: no és correcte perquè jo igualment estic pagant els impostos (..) per a tot Espanya (.) no estic pagant els impostos només per a Sant Cugat per tant si estic pagant les taxes hauria de tenir dret a escollir qui e::h utilitza els meus diners [...] però també el referèndum (.) depèn de com el presentes a la televisió (.) tu pots presentar-lo (.) bé o malament (...) és a dir (.) pots presentar-lo des d'un punt de vista objectiu (.) o pots presentar-lo (.) però està clar que les televisions espanyoles no: no hi ha possibilitat per a un altre tipus d'interpretació però sí a (.) aquests s'han despertat aquest matí i han dit que són una república (.) per entendre'ns (..) però la cosa trista en la meva opinió (.) que la resta d'Espanya hagi de dir què fem aquí amb un rei que està gastant milions i milions d'euros (4sec) no/ per orgull per- (..) perquè en la meva opinió (.) a Espanya hi ha m:olt la cultura de::: **yo (.) los tengo más grandes que tú** (es.) eh::: **y yo puedo más que tú y:::** (es.) llavors en lloc d'intentar (.) no dic el diàleg (.) en tot cas intentar (.) veure no/ el motiu pel qual neix aquesta (.) aquest (.) entre cometes moviment no/ independentista (.) no més aviat (.) encara més encara més més aviat vull dir (.) més en contra (.) en lloc de m:h (..) en lloc de dir (.) no mira (..) potser aviam si aquests catalans diuen alguna cosa que tingui

sentit (..) no (.) jo això ho trobo:: (.) ho trobo una (.) una manera de fer bastant espanyola (.) **el tonto el último** (es.)

6. CONCLUSIONS

En aquest article hem presentat algunes dades del recent projecte de recerca EVOGEN i hem pogut aprofundir en dos estudis de cas, ambdós amb parella mixta català-italià, amb i sense fills. Hem pogut confirmar alguns factors determinants que apareixien en estudis anteriors i ho hem realitzat utilitzant instruments d'anàlisi específics per als informants, que s'entrevisten més d'una vegada, com ara l'estructura identitària, l'estructura identitària sintètica i els elements lingüístics amb un alt poder interpretatiu. A partir de les conclusions a què havíem arribat en estudis anteriors, descrites a l'apartat 2.3, hem pogut aprofundir en algunes mitjançant l'estudi de la història conversacional de dos entrevistats, i ens hem endinsat en les seves identitats complexes.

1. En alguns estudis anteriors havíem trobat que en quasi tots els casos en què la ideologia és favorable a les llengües majoritàries hi havia un rebuig per les minoritàries, i que solia afegir-s'hi el fet de tenir problemes per aprendre llengües —per exemple, l'Armando, a Torrens (2006), tal com es descriu a la nota 10—, tot i que això es moderava en els casos de parelles mixtes.

En d'altres casos, havíem estudiat informants a qui els agradaven molt les llengües estrangeres i es relacionaven d'una manera molt positiva amb el català, el qual feien servir almenys en algun àmbit IT08M, IT11P-It i IT12P-It (Torrens, 2011 i 2018; Torrens-Guerrini, 2019). De la mateixa manera, en un dels casos estudiats aquí, la Piera sap moltes llengües, li agraden, i fins diu, en un tema marcat, que encara no sap per què no s'hi ha dedicat en lloc de fer enginyeria. D'altra banda, presenta una ideologia lingüística («el català és i no és útil») amb certes similituds amb el model de Bourdieu (1982) sobre el capital. Està parcialment a favor de les llengües majoritàries quant a la utilitat pràctica que tenen, basant-se en la seva experiència del fet que amb els estrangers quasi tothom convergeix cap al castellà, però per altra banda la seva ideologia lingüística és positiva envers les llengües minoritàries quant a la seva utilitat cultural i d'integració.

2. En general podem dir que l'estudi de casos al llarg dels anys, i més concretament l'anàlisi detallada de l'estructura identitària i dels elements que es repeteixen, amb un alt poder interpretatiu, permet entendre molt millor els aspectes que han canviat i alhora tenir més clars aquells que es mantenen. Tot això, conservant el context descriptiu (mitjançant el discurs) en tota la seva complexitat.

2.1. En Pietro s'ha apropiat al català i el parla més sovint gràcies a la superació d'una vivència personal negativa i la seva reelaboració, que apareix en una narració espontània repetida al llarg dels anys. Aquesta vivència, relacionada amb les seves marques transcòdiques del català en el castellà, té una importància cabdal, ja que la seva estructura identitària es basa parcialment en l'opinió que les persones que han

canviat de país han d'acceptar els seus orígens, i el fet de ser «estrangers». D'altra banda, l'entrevistat no aprova que altres persones convergeixin al castellà quan ell els parla en català. L'estructura identitària es referma amb el seu distanciament dels estereotips que s'apliquen als grups ètnics. Per a descriure els estereotips, utilitza la seva identitat social professional com a recurs: com a treballador del turisme, descriu molt positivament els catalans i molt negativament els italians d'Itàlia, tant els seus companys de feina com els turistes. Un dels elements formals altament significatius es produeix en concomitància amb elements identitàris del contingut: alhora que es distancia dels italians, els categoritza amb una alternança en dialecte romà, estès a gairebé tot el territori, amb connotacions de registre col·loquial (*caciaroni*). Quan l'entrevistadora li demana que li expliqui quin significat té, fa una paràfrasi en dialecte, castellà i català («fa molta *caciara*, confusionari, fa molt de soroll»). Aquests canvis de llengua tenen la funció d'indicar el seu apropament al català i als catalans, posant al mateix nivell la seva identificació afectiva positiva amb el català i la seva identificació amb els dialectes italians d'origen.

2.2. Pel que fa a la Piera, la seva italianitat està directament vinculada als fills. Mentre que a la primera entrevista, en què els fills encara parlen poc o gens, està molt preocupada pel fet que puguin arribar a parlar italià, a la segona tots dos fills parlen regularment italià amb ella. Cinc anys més tard ja no es manifesta la necessitat de relacionar-se amb italians a Catalunya perquè el lligam amb el seu poble d'origen i la família està molt viu, però es mantenen els temes marcats a les dues entrevistes, en què diu que, si pogués traslladar tot el que té aquí cap al seu poble, marxaria de seguida. Com a identificació amb les llengües, a la primera entrevista indica que se sent més còmoda parlant castellà o català que no italià, mentre que a la segona indica les tres llengües de manera igual i hi afegeix l'anglès. En totes dues entrevistes això queda corroborat pels canvis de llengua. Si interpretem el conjunt de la seva estructura identitària, podem dir, però, que al cap de cinc anys la seva identitat lingüística italiana, clarament vinculada a la família, s'ha refermat. Usa quotidianament l'italià, que torna a estar entre les llengües en què se sent més còmoda, cosa que queda refermada pel fet que escull aquesta llengua, que cinc anys abans havia rebutjat, per a fer l'entrevista. A la pregunta sobre si el català és útil, diu quasi exactament el mateix a les dues entrevistes: que «alhora ho és i no ho és» i que el català «ho és tot i no és res». No ho és perquè, com indica en un tema marcat, tothom convergeix al castellà, i ho és perquè és l'única manera d'entendre la cultura del lloc on vius.

Respecte als estereotips, creu que a la resta d'Espanya l'opinió sobre els catalans és molt negativa. La seva resposta comprèn una narració espontània amb un alt poder interpretatiu que es repeteix cinc anys més tard, en què explica que uns andalusos a les Canàries li van dir a la seva parella que «per ser català era molt simpàtic».

Un altre aspecte bàsic de la seva estructura identitària és el fet que a les dues entrevistes fa servir la seva identitat ètnica italiana i la seva identitat lingüística a favor del català com a instruments per a no pronunciar-se sobre la situació de conflicte a Catalunya. És interessant que això passi a les dues entrevistes, ja que només a la segona es pot dir que Catalunya visqui una situació de conflicte obert.

3. Amb el cas de la Piera hem pogut confirmar, com a Torrens (2006), que l'ús de la identitat ètnica és un instrument molt utilitzat. Alguns dels casos que havíem descrit abans, tanmateix, eren diferents; un dels més clars era el de l'Armando, que feia servir aquesta identitat per a fonamentar el seu rebuig envers el català (Torrens, 2006: 248, i 2011: 192).

4. També hem pogut concloure que l'ús de la identitat professional és un instrument útil per a respondre preguntes o referir-se a qüestions simbòlicament connotades, tal com es va intuir a Torrens (2006).²⁸ En Pietro utilitza aquesta identitat en moments clau, i també ho fa la Piera puntualment amb un element polifònic extret del seu context de treball —la veu dels seus alumnes—, i utilitza un canvi de llengua per a referir-se a la situació de conflicte a Catalunya.²⁹

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARACIL, L. V. (1983). *Dir la realitat*. Barcelona: Països Catalans, p. 171-206.
- BERNAT I BALTRONS, F. (2017). «Usos i ideologies lingüístics en famílies mixtes francocatalanes del Principat». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 27, p. 13-26.
- BERNAT I BALTRONS, F.; TORRENS GUERRINI, R. M. (2018). «Usos lingüístics en famílies italo-catalanes i francocatalanes. Famílies mixtes de Catalunya davant del català». A: PÉREZ SALDANYA, M.; ROCA RICART, R. (ed.). *Del manuscrit a la paraula digital = From manuscript to digital word: Estudis de llengua i literatura catalanes = Studies of Catalan language and literature*. Amsterdam: John Benjamins, p. 380-394.
- BOIX-FUSTER, E. (2009). *Català o castellà amb els fills?: La transmissió de la llengua en famílies bilingües a Barcelona*. Sant Cugat del Vallès: Rourich.
- BOIX-FUSTER, E.; PARADÍS, A. (2015). «Ideologies and trajectories of “new speakers” in bilingual families in Catalonia». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 63, p. 165-185.
- BOIX-FUSTER, E.; TORRENS GUERRINI, R. M. (2011). *Les llengües al sofà: El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès.
- BOURDIEU, P. (1982). *Ce que parler veut dire: L'économie des échanges linguistiques*. París: Fayard.
- BRES, J. (1999). «L'entretien et ses techniques». A: CALVET, L.-J.; DUMONT, P. (ed.). *L'enquête sociolinguistique*. París: L'Harmattan, p. 62-76.
- CARONIA, L. (1997). *Costruire la conoscenza: Interazione e interpretazione nella ricerca in campo educativo*. Florència: La Nuova Italia.
- CUCCHIARATO, C. (2010). *Vivo altrove: Giovani e senza radici: gli emigranti italiani di oggi*. Milà: Mondadori.
- DITTMAR, N.; SOBRERO, A. A. (1990). «L'italiano in Europa: dalla parte di chi emigra». A: LO CASCIO, V. (ed.). *Lingua e cultura italiana in Europa*. Florència: Le Monnier, p. 193-207.

28. «En realidad todos los entrevistados adultos (corpus OCS) utilizan su identidad profesional en relación con la dimensión lingüística de su identidad, probablemente porque les permite distanciarse de los aspectos lingüísticos, que son rasgos tradicionalmente “simbólicos” de la identidad» (Torrens, 2006: 654).

29. Vegeu la nota 28.

- FABÀ, A. (2005). «Usos lingüístics i grups identitaris. Preferències i opinions lingüístiques». A: TORRES, J. (coord.); VILA I MORENO; F. X.; FABÀ, A.; BRETXA I RIERA, V. (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003: Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística, p. 171-212.
- FORNER, E. (2009). «La transmissió de la llengua entre generacions a Castelló de la Plana». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 20, p. 357-382.
- FUKUDA, M. (2014). «Barrera o passaport per a la integració?: ideologies lingüístiques dels japonesos residents a Catalunya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 62, p. 86-105.
- (2017). «Language use in the context of double minority: the case of Japanese–Catalan/Spanish families in Catalonia». *International Journal of Multilingualism*, vol. 14, núm. 4, p. 401-418.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya.
- (2018). *Padró municipal 2018*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya.
- GOBIERNO DE ESPAÑA (2018). *Padrón continuo*. Madrid: Gobierno de España. Ministerio de Economía y Empresa. Instituto Nacional de Estadística.
- GOLOPENTIA, S. (1985). *L'histoire conversationnelle*. Urbino: Centro Internazionale di Semiotica e di Linguistica. (Working Paper; 149)
- (1988). «Interaction et histoire conversationnelle». A: COSNIER, J.; KERBRAT-ORECCHIONI, C. (ed.). *Décrire la conversation*. Lió: PUL, p. 69-81.
- (1988). *Les voies de la pragmatique*. Anma Libri. (Stanford French and Italian Studies; 51)
- HAMMER, D.; WIDAVSKY, A. (1990). «La entrevista semi-estructurada de final abierto. Aproximación a una guía operativa». *Historia y Fuente Oral*, núm. 4, p. 23-57.
- JEANNERET, T. (2000). «Fonctions des unités pratiques dans la communication». A: BERTHOUD, A.-C.; MONDADA, L. (ed.). *Modèles du discours en confrontation*. Berna: Peter Lang, p. 43-52.
- KERBRAT-ORECCHIONI, C. (1990). *Les interactions verbales*. Vol. I. París: Armand Colin.
- LÜDI, G.; PY, B. (1995). *Changement de langage et langage du changement: Aspects linguistiques de la migration interne en Suisse*. Lausana: L'Âge d'Homme.
- MEDINA, L.; LUQUE, M.; RIFÀ, R. (2009). *Les identitats catalana i espanyola a Catalunya (1991-2008)*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- MELIÀ, J.; VILLAVERDE, J. A. (2008). «La transmissió intergeneracional del català a Mallorca en les parelles lingüísticament mixtes». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 42, p. 62-71.
- PINYOL-JIMÉNEZ, G. (coord.) (2016). *Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya 2015*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- QUEROL, E.; STRUBELL, M. (2009). *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya: Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997-2008)*. Barcelona: UOC.
- TIRABASSI, M.; DEL PRA', A. (2004). *La meglio Italia. Le mobilità italiane nel XXI secolo*. Torí: Accademia University Press.
- TORRENS, R. M. (2001). *The Italian community*. A: TURELL, M. T. (ed.). *Multilingualism in Spain*. Clevedon; Filadèlfia: Multilingual Matters, p. 301-328.

- TORRENS, R. M. (2006). *Los italianos en Cataluña. Dimensiones étnica y lingüística de la identidad*. Tesis doctoral. Universitat de Barcelona.
- (2011). «Transmissió lingüística intergeneracional i pautes d'ús a les famílies mixtes català-italià de Catalunya. Un estudi equilibrat de forma i contingut». A: BOIX-FUSTER, E.; TORRENS GUERRINI, R. M. (ed.). *Les llengües al sofà: El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès, p. 181-226.
- (2018). «Usos lingüístics a les famílies mixtes italo-catalanes de Catalunya». A: BASTARDAS I BOADA, A.; BOIX-FUSTER, E.; TORRENS GUERRINI, R. M. (coord.). *El català, llengua mitjana d'Europa: Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro, p. 161-208.
- TORRENS-GUERRINI, R. M. (2019). «Mixed couples in Catalonia: intergenerational language transmission and language use». A: BASTARDAS-BOADA, A.; BOIX-FUSTER, E.; TORRENS-GUERRINI, R. M. (ed.). *Family multilingualism in medium-sized language communities*. Frankfurt: Peter Lang, p. 241-310.
- TORRENS, R. M.; BALLARÍN, J. M.; LABRAÑA, S. (2010). «Representaciones y pautas de la transmisión lingüística intergeneracional en familias lingüísticas mixtas (catalán/castellano, catalán/gallego, catalán/italiano) en Cataluña, Mallorca y Comunidad Valenciana». *Revista Electrónica de Lingüística Aplicada* [en línia], núm. 9, p. 43-71. <<https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/273945>> [Consulta: 3 març 2020].
- VILA I MORENO, F. X. (1993). *Transmissió dels idiomes en les parelles lingüísticament mixtes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- WOOLARD, K. A. (1992). *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*. Barcelona: Edicions de la Magrana. [1a ed., 1989]
- ZIMMERMAN, D. (1998). «Identity, context and interaction». A: ANTAKI, C.; WIDDICOMBE, S. (ed.). *Identities in talk*. Londres: Sage, p. 87-106.